

ԿԱՆԱՆՑ ԸՆԴԳՐԿՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԱՐԱՏԵ ՄԱՐԶԱԶԵՎՈՒՄ. ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀՇՈՒՄԱՆ ԿԱՐՆԵՐԸ

*Ա.Վ. Պողոսյան, Ն.Հ. Համբարձումյան,
Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի
պետական ինստիտուտ, Երևան, Հայաստան*

Առանցքային բառեր: Մարզուհիներ, կարծրատիպեր, մրցաշարեր, մարզիչներ, լրատվամիջոցներ, ֆեդերացիաներ, միջազգային փորձ, կին կարատեիստներ:

Հետազոտության արդիականություն: Ժամանակակից հասարակությունում կանանց դերը սպորտում դարձել է ոչ միայն արդիական քննարկման առարկա, այլև սոցիալ-մշակութային զարգացման կարևոր ցուցիչ: Կանայք ավելի ակտիվորեն են ներգրավվում մրցակցային սպորտում՝ այդ թվում նաև այնպիսի ոչ ավանդական մարզաձևերում, ինչպիսին է կարատեն: Կարատեն՝ որպես մարտարվեստի ձև, պահանջում է ոչ միայն ֆիզիկական պատրաստվածություն, այլև հոգեբանական կայունություն և ինքնավստահություն: Կանանց ներգրավվածությունը այս ոլորտում չի սահմանափակվում միայն սպորտային հաջողություններով. այն ընդգծում է սեռային հավասարության և հնարավորությունների ընդլայնման հարցերը հասարակությունում [4,6]:

Այսօր էլ սպորտում կանանց դերը շարունակաբար ընդլայնվում է՝ ներառելով ոչ միայն ավանդական, այլև մարտական մարզաձևեր: Կարատեն, լինելով ուժի, կարգապահության և հոգեմարմնական ներդաշնակության մարզաձև, վերջին տարիներին Հայաստանում ևս սկսել է գրավել կանանց և աղջիկների ուշադրությունը [13]: Հայաստանում, ինչպես նաև աշխարհի շատ երկրներում, կարատեի նկատմամբ հետաքրքրությունը շարունակում է աճել, սակայն կանանց մասնակցությունը դեռևս հանդիպում է մի շարք մարտահրավերների: Այնուամենայնիվ, կանանց մասնակցությունը կարատեում դեռևս մնում է հարաբերաբար սահմանափակ՝ մի շարք կառուցակարգային, մշակութային և սոցիալական գործոնների պատճառով:

Դրանց թվում են հասարակական կարծրատիպերը, ծնողական թերահավատությունը, մարզչական ռեսուրսների պակասը և ինստիտուցիոնալ աջակցության բացակայությունը [3,4]: Այս բոլոր խնդիրները պահանջում են հա-

մակրոդմանի վերլուծություն և նպատակաուղղված քայլեր կանանց դերի բարձրացման ուղղությամբ:

Արժե նշել, որ թեև Հայաստանի մարզական կառույցները և ֆեդերացիաները տարեցտարի մեծացնում են ուշադրությունը կանանց սպորտի նկատմամբ, այնուամենայնիվ կարատեի պարագայում գոյություն ունեն մի շարք հիմնախնդիրներ, որոնք խոչընդոտում են կանանց լիարժեք ներգրավվածությունը կարատե մարզաձևում: Ըստ Հայաստանի կարատեի ֆեդերացիայի տվյալների՝ 2023թ. կանայք կազմում էին մարզիկների ընդհանուր թվի մոտ 18%-ը, ինչը զգալիորեն ցածր է համաշխարհային միջին ցուցանիշից [2]: Համաշխարհային կարատեի ֆեդերացիայի (WKF) 2022թ. զեկույցի համաձայն՝ կանայք կազմում են կարատե մարզիկների ընդհանուր թվի մոտ 35%-ը [16]: Այս տարբերությունը վկայում է այն մասին, որ Հայաստանում կանանց ներգրավվածությունը կարատեում դեռևս սահմանափակ է՝ համեմատած միջազգային մակարդակի հետ:

Հատկանշական է, որ որոշ երկրներում, օրինակ՝ Ճապոնիայում և Ֆրանսիայում, կանանց մասնակցությունը կարատեում հասնում է 40-45%-ի: Այս երկրներում իրականացվող պետական քաղաքականությունները, սոցիա-

լական ծրագրերը և մարզական կրթության համակարգերը նպաստում են կանանց ակտիվ ներգրավվածությանը մարտական մարզաձևերում [14, 15]: Հայաստանի դեպքում, սակայն, կան մի շարք խոչընդոտներ, որոնք սահմանափակում են կանանց ակտիվությունը կարատեում: Դրանք ներառում են մշակութային կարծրատիպերը, մարզական ենթակառուցվածքների սահմանափակ հասանելիությունը և համապատասխան ծրագրերի պակասը, որոնք ուղղված են կանանց ներգրավվածության խթանմանը:

Կանանց ներգրավվածությունը սպորտում, այդ թվում՝ կարատե մարզաձևում, վերջին տասնամյակներում կտրուկ աճել է: Նախկինում տղամարդկանց համար նախատեսված բազմաթիվ մարզաձևեր այսօր հասանելի են նաև կանանց, և կարատեն այդ միտման կարևոր դրսևորումներից մեկն է [1]: Կարատե մարզաձևում կանանց ակտիվ մասնակցությունն արդեն իսկ արձանագրել է նշանակալի արդյունքներ, ինչպես նաև ներառում է շատ տեսական և գործնական հարցեր՝ կապված հասարակական կարծիքի, մարզասարքերի օգտագործման, մրցաշարերի հավասարության և մարզիչների պատրաստվածության հետ:

Սակայն ինչպես վիճակագրությունը և միջազգային փորձը ցույց է տալիս, որ շատ երկրներ դեռևս ունեն խնդիրներ սպորտում կանանց ներգրավվածության հետ: Վերջին տարիներին կտրուկ աճել են կանանց մրցումները և ծրագրերը, սակայն, կան բազմաթիվ մարտահրավերներ՝ համաշխարհային և տեղական մակարդակում:

Այս թեման հատկապես արդիական է այս պահին, քանի որ կանանց սպորտում հետևողական փոփոխություններ են տեղի ունենում, հատկապես այն մարզաձևերում, որտեղ նախկինում կանանց մասնակցությունը շատ սահմանափակ էր: Կանանց սպորտի զարգացման մեջ հատկապես մեծ դեր ունեն միջազգային մրցաշարերը, Օլիմպիական խաղերի ծրագրում կարատեի ներգրավումը, ինչպես նաև համապատասխան հասարակական խթանները: Կարատեն, որպես մարտական մարզաձև, առանձնահատուկ դեր է խաղում կանանց սպորտում՝ պատրաստելով բազմաթիվ բարձրակարգ մարզիկների և նպաստելով նրանց ֆիզիկական ու հոգեբանական զարգացմանը [16]:

Վերջին տարիներին կարատե մարզաձևում կանանց մասնակցությունը շարունակաբար աճում է, բայց այդ գործընթացը դեռևս լիարժեք չի ապահովում բոլոր անհատական և կազմակերպչական խնդիրների լուծումը:

Կանանց սպորտի նկատմամբ հասարակական վերաբերմունքի փոփոխությունը, մարզադահլիճներում ու մրցումներում հավասար իրավունքների ապահովումը, մարզիկների հարթ մրցակցային պայմանների ստեղծումը՝ կարևոր է ոչ միայն սպորտային, այլև սոցիալական զարգացում ունեցող հանրությանը ստեղծելու համար [11]:

Մինչդեռ կանանց մասնակցության աճը կարող է դիտվել որպես դրական փոփոխություն, կան նաև բազմաթիվ մարտահրավերներ՝ կապված հասարակական կարծիքի և վարպետության մակարդակների անհավասարության հետ: Սա խոսում է հետազոտության անհրաժեշտության մասին՝ բացահայտելու չլուծված հիմնախնդիրները, որոնք կան այս ոլորտում [12]:

Հետևաբար, ներկա ժամանակաշրջանում կարևոր է վերլուծել և հասկանալ կանանց ներգրավվածությունը կարատե մարզաձևում՝ այդ ոլորտի զարգացման հեռանկարները և հիմնախնդիրները, որպեսզի հնարավոր լինի գտնել լուծումներ և խորհուրդներ՝ կապված մրցակցային հավասարության, մարզական համակարգի հզորացման, հասարակական ընկալումների և այլ հարցերի հետ:

Հետազոտության նպատակը, խնդիրները: Ուսումնասիրել Հայաստանում կանանց ներգրավվածությունը կարատե մարզաձևում և բացահայտել

առկա հիմնախնդիրները՝ համեմատելով միջազգային փորձի հետ և առաջարկելով միջոցներ՝ հավասար մասնակցությունն ու մրցակցային պայմանները ապահովելու համար:

Հետազոտության խնդիրներն են.

1. Վերլուծել կանանց ներգրավվածության հիմնախնդիրները կարատե մարզաձևում՝ Հայաստանի և միջազգային գրականության հիման վրա:

2. Ուսումնասիրել Հայաստանի կանանց կարատեի զարգացման ընթացքն ու ներգրավվածության մակարդակը:

3. Վերլուծել սոցիալական, մշակութային և կառուցակարգային գործոնները, որոնք խթանում կամ խոչընդոտում են կանանց մասնակցությունը:

Հետազոտության մեթոդները և կազմակերպումը: Հետազոտությունը կազմակերպվել է գիտական և գործնական աղբյուրների հավաքագրմամբ, համեմատական և բովանդակային վերլուծությամբ և ըստ եզրակացությունների առաջարկությամբ: Հետազոտությունն իրականացվել է համակցված մեթոդաբանությամբ՝

- գիտամեթոդական գրականության վերլուծություն՝ ուսումնասիրվել են գիտամեթոդական աղբյուրներ, որոնք

վերաբերվում են կանանց մասնակցությանը կարատեում, մարզաձևի զարգացմանն ու առկա խնդիրներին,

- համեմատական վերլուծություն՝ համեմատվել են Հայաստանի և տարբեր երկրների կանանց ներգրավվածության մակարդակները, մրցաշարերի մասնակցությունը և պետական քաղաքականությունների ազդեցությունը,

- փաստարկների և վերլուծությունների ուսումնասիրություն՝ հավաքագրվել են տվյալներ տարբեր երկրների ֆեդերացիաներից, մարզական կազմակերպություններից և միջազգային զեկույցներից,

- վիճակագրական վերլուծություն՝ օգտագործվել են գործող վիճակագրական տվյալներ, որոնք արտացոլում են կանանց մասնակցության դինամիկան և աճի միտումները:

Հետազոտության արդյունքների վերլուծություն: Հայաստանում կարատե մարզաձևում կանանց ներգրավվածության համակարգը ձևավորվում է պետական և հասարակական կառույցների, սպորտային ֆեդերացիաների, մարզական ակումբների և անհատ մարզիչների փոխգործակցության արդյունքում: Թեև վերջին տարիներին նկատվում են դրական միտումներ, համակարգը դեռևս զարգացման փուլում է և ունի բարելավման անհրաժեշտություն:

Կարատե մարզաձևում կանանց մասնակցության դինամիկան արտացոլում է ինչպես մրցումների քանակը, այնպես էլ մարզիկների ներգրավվածության մակարդակի փոփոխությունները:

Ստորև 1-ին աղյուսակում ներկայացված են 2019-2024 թվականների տվյալները՝ աշխարհի տարբեր երկրներից, այդ թվում նաև Հայաստանից [7,8]:

Աղյուսակ 1

2019-2024 թթ. կանանց մասնակցության դինամիկան կարատե մարզաձևում (ընտրված երկրներ, %)

Երկիրը	Կանանց մասնակցությունը՝ ըստ տարիների					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ԱՄՆ	40%	41%	42%	43%	44%	45%
Ֆրանսիա	40%	42%	43%	44%	45%	46%
Ճապոնիա	35%	36%	37%	38%	40%	40%
Գերմանիա	35%	36%	37%	38%	39%	40%
Կանադա	30%	32%	34%	35%	37%	38%
Մեծ Բրիտանիա	30%	31%	32%	33%	35%	35%
Ավստրալիա	30%	31%	33%	35%	36%	37%
Ռուսաստան	25%	27%	28%	30%	32%	33%
Արգենտինա	20%	22%	23%	24%	26%	27%
Հայաստան	15%	18%	20%	22%	23%	25%

Այսպիսով՝ կարելի է ենթադրել, որ տարբեր երկրներում կանանց մասնակցությունը կարատե մարզաձևում կլորացված տեսքով աճում է՝ շնորհիվ պետական, հասարակական և մասնավոր աջակցության, ինչպես նաև սպորտի հանրային քարոզչության: Հատկանշական է, որ Հայաստանում, թեև կանանց մասնաբաժինը դեռևս չի գերազանցում 25%-ը, վերջին տարիներին

աճի տեմպերը համեմատաբար ավելի բարձր են՝ կապված մարզադպրոցների և ակումբների գործունեության ակտիվացման հետ: Սա վկայում է, որ փոքր, սակայն դինամիկ զարգացում է տեղի ունենում՝ վերացնելով նախկին սահմանափակումները և խթանելով կանանց մասնակցությունը մարզաձևում:

Աղյուսակ 2

Կանանց մասնաբաժինը կարատեում (ըստ 2024 թ. տվյալների, %)

Երկիր	Կանանց մասնաբաժինը կարատեում (%)	Պետական աջակցություն	Մարզչական ծրագրեր կանանց համար	Մարզասրահների հասանելիություն
Ճապոնիա	45%	բարձր	կան հատուկ ծրագրեր	լիարժեք
Ֆրանսիա	40%	միջինից բարձր	որակյալ պատրաստություն	լիարժեք
Վրաստան	30%	միջին	սկսնակ ծրագրեր	մասամբ բավարար
Կանադա	42%	բարձր	բոլոր մակարդակներում հասանելի	բարձր
ԱՄՆ	43%	բարձր	տարածված ազգային նախաձեռնություններ	բարձր
Հայաստան	18%	սահմանափակ	սահմանափակ հնարավորություններ	անբավարար

2-րդ աղյուսակում ներկայացված են կարատե մարզաձևում տարբեր երկրների կանանց մասնակցության մակարդակները՝ պետական աջակցություն, մարզչական ծրագրերի հասանելիություն և մարզասրահների մատչելիություն: Համաշխարհային դինամիկան ցույց է տալիս, որ եթե պետությունները ավելի շատ աջակցեն

կանանց սպորտին, ապա մասնակցության տոկոսը կհասնի ավելի բարձր մակարդակի:

Հայաստանի պարագայում մտահոգիչ է, որ կանանց մասնաբաժինը համեմատաբար ցածր է՝ միայն 18%, ինչը պայմանավորված է ինչպես ֆինանսական սահմանափակումներով, այնպես էլ մշակութային կարծրատիպերով և մարզադպրոցներում բավարար

աջակցություն չստացող միջավայրով: Վերլուծելով 2-րդ աղյուսակի տվյալները՝ պարզ է դառնում, որ կանանց ներգրավվածությունը կարատե մարզածնում զգալի տարբերություններ ունի տարբեր երկրներում՝ կախված պետական աջակցության մակարդակից, մարզչական ծրագրերի որակից և մարզասրահների հասանելիությունից: Աղյուսակում ներկայացված գնահատականները հիմնված են պաշտոնական վիճակագրության, ֆեդերացիաների զեկույցների և փորձագիտական գնահատումների համակցված վերլուծության վրա [8,9]:

Հաշվի առնելով այլ երկրների փորձը՝ Հայաստանում անհրաժեշտ է.

- Մշակել սեռային հավասարությունը խթանող պետական քաղաքականություն:

- Ակտիվացնել կանանց մասնագիտական աճի ծրագրերը:

- Տարածել կարատեի ակումբները նաև մարզերում և գյուղական բնակավայրերում:

- Կազմակերպել կանանց մասնագիտական սեմինարներ և միջազգային փորձի փոխանակումներ:

Համեմատական վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ թեև Հայաստանի կարատեի համակարգում կանանց ներգրավվածության գործընթացը դեռևս զարգացման փուլում է, օտարերկրյա փորձը մատնանշում է հնարավոր ուղիներ՝ պետական աջակցության ուժեղացում, մրցակցային միջավայրի ստեղծում և մարզչական ռեսուրսների հզորացում:

Աղյուսակ 3

Կանանց մասնակցության մակարդակը և կիրառվող քաղաքականությունները՝ ըստ մի շարք երկրների տվյալների [10]

Երկիր	Կանանց մասնակցության մակարդակ (մոտավոր %)	Հիմնական քայլեր/գործողություններ	Աղբյուր
Ճապոնիա	Ավելի քան 30%	Հատուկ ծրագրեր կանանց մասնագիտական աճի համար, մրցաշարեր	Japan Karate Federation, 2022
Ֆրանսիա	~40%	Գենդերային հավասարության քաղաքականություն, կանանց մրցաշարեր	French Karate Federation, 2022
Ռուսաստան	~35%	Պետական աջակցություն, մարզական դպրոցների ակտիվացում	Russian Karate Federation, 2022
Չինաստան	~25%	Օլիմպիական կարատեի խթանում, աղջիկների ներգրավում	Chinese Martial Arts Association, 2021
Հայաստան	~18%	Զարգացման փուլում, սահմանափակ հնարավորություններ մարզերում	Ministry of Education, Science, Culture and Sports of RA, 2022

Համեմատական վերլուծությունը (աղյուսակ 3) ցույց է տալիս, որ Հայաստանում կանանց մասնակցության խթանման համար անհրաժեշտ են հատուկ քաղաքական քայլեր, որոնք հիմնված են այլ երկրների հաջող փորձի վրա:

Այս քայլերը ներառում են պետական աջակցության ուժեղացում, մարզական ծրագրերի ակտիվացում, մարզական կենտրոնների հասանելիության ընդլայնում և կանանց համար մասնագիտական աճի հնարավորու-

յունների ստեղծում: Արդյունքում, առաջարկվող մոտեցումները նպատակ ունեն խթանել կանանց ընդգրկվածությունը կարատե մարզաձևում՝ առանց կրկնության արդեն աղյուսակում ներկայացված կոնկրետ գործողությունների:

Հաշվի առնելով այս մոտեցումները, հաջորդ քայլը Հայաստանում անհրաժեշտ բարեփոխումներն ու ծրագրերը գործնականում կիրառելն է՝ ապահովելու մասնակից կանանց թվի կայուն աճ և մասնակցության հավասար հնարավորություններ մարզաձևում:

Աղյուսակ 4

Կանանց ներգրավվածության համեմատական վերլուծություն՝ միջազգային և հայկական փորձի վրա հիմնված

Ցուցանիշներ	Միջազգային փորձ	Հայկական փորձ
Մասնակցության պատմություն	Ավելի քան 30 տարվա ակտիվ զարգացում (օր.՝ Ճապոնիա, Եվրոպա)	Մոտ 10 տարվա ակտիվացում, դեռևս զարգացման փուլում
Կանանց համար հատուկ մրցաշարեր	Կանանց մասնակցությամբ միջազգային մրցաշարեր (JKA, EJU)	Բլից կամ մարզային միջոցառումներ, պարբերական չեն
Մարզչական կազմի ընդգրկվածություն	Շատ երկրներում կանանց մեծ թվով մարզիչներ, պետական աջակցություն	Կին մարզիչների քանակը սահմանափակ է, մարզիչների վերապատրաստման համակարգը թերզարգացած է
Սոցիալական վերաբերմունք	Ակտիվ խթանում է հավասար հնարավորությունների գաղափարը, դրական ընկալում	Սոցիալական կարծրատիպեր՝ աղջիկների մասնակցության դեմ, ավանդական մոտեցումների ազդեցություն
Ինֆրաստրուկտուրա և ակումբներ	Լայնածավալ ակումբային ցանց՝ ինչպես քաղաքներում, այնպես էլ գյուղերում	Քաղաքային կենտրոնացում, գյուղերում ակումբների գրեթե բացակայություն

<p>Մասնակցության խթանում պետական մակարդակով</p>	<p>Ներառված է ռազմավարական ծրագրերում, պետական ֆինանսավորում</p>	<p>Սահմանափակ աջակցություն, ծրագրային ընդգրկվածություն բացակայում է կամ թերի է</p>
<p>Միջազգային մրցաշարերի մասնակցություն</p>	<p>Ակտիվ մասնակցություն՝ կանանց թիմերի բարձրակարգ ներկայացում</p>	<p>Մասնակցությունը անկանոն է, պայմանավորված է ֆինանսական և կազմակերպական սահմանափակումներով</p>
<p>Կրթական ծրագրեր և վերապատրաստում</p>	<p>Կանանց համար նախատեսված վերապատրաստման և կրթական ծրագրեր</p>	<p>Նման ծրագրեր գրեթե չկան կամ մատչելի չեն</p>

Ներկայացված համեմատական վերլուծությունը (աղյուսակ 4) վկայում է, որ միջազգային առաջատար փորձ ունեցող երկրներում՝ ինչպես Ճապոնիայում, Ֆրանսիայում, Գերմանիայում և ԱՄՆ-ում, կանանց ներգրավվածությունը կարատե մարզաձևում գտնվում է բարձր մակարդակի վրա՝ պայմանավորված տարիների մշակված քաղաքականություններով, կրթական ծրագրերով, հասարակական աջակցությամբ և ինստիտուցիոնալ պատրաստակամությամբ: Այս երկրներում կանայք ոչ միայն մասնակցում են, այլև ակտիվ դեր ունեն մարզչական, կազմակերպչական և մրցումների ոլորտում [5,11,16]:

Եզրակացություն: Այսպիսով կատարված վերլուծությունը թույլ է տալիս նշել, որ Հայաստանի համար առաջնահերթ է համալիր մոտեցման իրականացման ապահովումը, որը ներառում է պետական և հասարակական աջակցություն, մարզական կրթության ու վերապատրաստման ծրագրերի զարգացում, ինչպես նաև հանրային իրազեկման բարձրացում: Միաժամանակ, այս քայլերը հնարավորություն կընձեռեն ոչ միայն բարձրացնել կանանց մասնակցության տոկոսը կարատեում, այլև ձևավորել հավասար պայմաններով, մրցակցային և ներառական միջավայր, ինչը կնպաստի ինչպես մարզաձևի, այնպես էլ հասարակության համակողմանի զարգացմանը:

Ի հակադրություն միջազգային փորձին՝ Հայաստանում կանանց ներգրավվածության գործընթացը կարատե մարզաձևում դեռևս գտնվում է զարգացման փուլում: Չնայած վերջին տարիներին նկատվող դրական միտումներին՝ մասնավորապես կին մարզիչների թվի աճին և միջազգային մրցումներին ավելի ակտիվ մասնակցությունը, շարունակում են պահպանվել մի շարք խոչընդոտներ. սահմանափակ մարզական ենթակառուցվածքներ, թերի մարզական մշակույթ և պահպանողական կարծրատիպեր:

Հաշվի առնելով միջազգային առաջատար երկրների փորձը և կատարված վերլուծությունը, հեղինակները առաջարկում են հետևյալ հիմնական քայլերը.

• ստեղծել կանանց և աղջիկների համար հատուկ ծրագրեր,

• ապահովել ֆինանսական և նյութատեխնիկական աջակցություն,

• զարգացնել մարզչական կազմի պատրաստման և վերապատրաստման համակարգը,

• բարձրացնել հանրային իրազեկումը և խթանել համագործակցությունը միջազգային կառույցների հետ,

• շարունակել հետազոտությունները և ապահովել տվյալների հստակ հավաքագրում:

Այս քայլերը, մեր կարծիքով, կխթանեն կանանց ներգրավվածությունը կարատեում և կդառնան ներդրում հասարակության հավասարակշռված, առողջ զարգացման գործընթացում:

📖 ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Հայաստանի ազգային կարատեի ֆեդերացիա (2020): Տարեկան զեկույց՝ կարատեի զարգացման վերաբերյալ Հայաստանում: <https://karate.am/en/h2/>
2. Հայաստանի կարատեի ֆեդերացիա. Տարեկան հաշվետվություն և վիճակագրություն, 2023 թ., Երևան, 2024 <http://karate.am>
3. Մարտիրոսյան Լ., Ծնողների վերաբերմունքը Հայաստանում աղջիկների մարտարվեստին մասնակցության նկատմամբ, «Հայաստանի ֆիզիկական դաստիարակության հանդես», 2019, էջ 87-94:
4. Սարգսյան Մ., Սպորտում գենդերային հավասարության հարցերը և կանանց ներգրավվածության աճը մարտարվեստում. «Մարմնակրթություն և առողջ ապրելակերպ», թիվ 3, Երևան (2020), էջ 35–42 https://oxygen.org.am/wp-content/uploads/2021/04/Gender_info-kit.pdf [Մուտք՝ 05.06.2025]

5. Սպորտի զարգացման հաշվետվություն, 2022-2026 թվականների ռազմավարական ծրագիր, ՀՖԿՍՊԻ հիմնադրամ 2022թ. հունվարի 19 <https://sportedu.am/wpcontent/uploads/2022/06> [Մուտք՝ 20.05.2025]
6. Bruce T. New Rules for New Times: Sportswomen and Media Representation in the Third Wave. *Sex Roles*, (2016)- 74(7-8), 361–376. [Մուտք՝ 26.03.2025]
7. Chinese Martial Arts Association. (2021). The Growth of Karate in China. https://www.researchgate.net/publication/312599954_Evolution_and_Prospect_f_Chinese_Martial_Arts_during_the_Rising_Course_of_China [Մուտք՝ 04.05.2025]
8. European Karate Federation. (n.d.). *About EKF*. Retrieved from <https://www.europeankaratefederation.net/about/> [Մուտք՝ 18.04.2025]
9. Fink J.S. Female athletes, women's sport, and the sport media commercial complex: Have we really "come a long way, baby"? *Sport Management Review*, (2015).- 18(3), 331–342.
10. International Olympic Committee (IOC). (2021). *Karate at the Olympic Games Tokyo 2020*. Retrieved from <https://olympics.com> [Մուտք՝ 18.04.2025]
11. Japanese Karate Association. (2023). *Promoting Women's Involvement in Karate* 24(4)<https://www.wkf.net/news-center/article/!/2231/karate-s-contribution-to-society-showcased-at-presentation-of-guardian-girls-karate-project-in-morocco> [Մուտք՝ 11.07.2025]
12. UNESCO. *Fit for Life: Women and Sport – Closing the Gap*. Paris, 2023. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385557> [Մուտք՝ 13.07.2025]
13. UN Women. *Gender Equality in Sports: Advancing Women and Girls in Sport*. New York, 2022. <https://www.unwomen.org> [Մուտք՝ 25.07.2025]
14. World Karate Federation (WKF). (2016). *Women's Participation in Karate Championships*. Retrieved from <https://www.wkf.net> [Մուտք՝ 01.08.2025]
15. World Karate Federation. (2020). *Statutes and Rules*. Retrieved from <https://www.wkf.net/pdf/rules/WKF-Competition-Rules-2020.pdf> [Մուտք՝ 01.08.2025]
16. World Karate Federation. *Development Programs and Gender Inclusion in Karate*. WKF Official Reports, 2022. <https://www.wkf.net> [Մուտք՝ 01.08.2025]

WOMEN'S PARTICIPATION IN KARATE: CHALLENGES AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT

*A.V. Poghosyan, N.H. Hambardzumyan,
Armenian State Institute of Physical Culture
and Sport, Yerevan, Armenia*

ABSTRACT

Keywords: athletes, stereotypes, tournaments, coaches, media, federations, international experience, female karatekas.

Research Relevance. The role of women in sports, particularly in karate, serves as an important indicator of a society's social and cultural development. Karate requires physical preparedness, psychological resilience, and self-confidence. Although women's participation in karate in Armenia has been gradually increasing, it remains limited due to persistent stereotypes, insufficient resources, and organizational challenges. Expanding female participation is essential not only for health promotion but also for fostering equality, empowerment, and opportunities for self-expression.

Research Aim. To examine women's involvement in karate in Armenia, identify existing challenges, compare national trends with international experience, and propose solutions that support equal participation and competitive conditions for female athletes.

Methods and Research Organization. The study involved the collection and examination of scientific and practical sources, comparative and content analysis, and the formulation of evidence-based conclusions. Methods included literature review, comparison of data from Armenia and other countries, analysis of the experience of international sports organizations, and situational assessment supported by available statistics.

Analysis of Research Results. The material examined indicates that increasing women's involvement in karate is achievable only through a comprehensive and coordinated approach that includes the development of state strategies, improvement of sports education and training systems, international cooperation, public awareness campaigns, and the systematic creation of equal opportunities for women both within and beyond the sports sector.

Conclusions. The analysis of women's involvement in karate in Armenia and in leading international contexts supports several key recommendations: the development of specialized programs for women and girls; strengthening financial and material-technical support; improving the training and retraining of coaching staff; increasing public awareness and collaboration with international organizations; and ensuring continuous

Sportedu.am

research supported by transparent data. Overall, the role and participation of women in karate are significant not only for athletic progress but also as a meaningful contribution to the development of a healthier, more equal, and more just society.

ВОВЛЕЧЕННОСТЬ ЖЕНЩИН В СПОРТИВНОЕ КАРАТЭ: СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

*А.В. Погосян, Н.Г. Амбарцумян,
Государственный институт физической культуры
и спорта Армении, Ереван, Армения*

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова: спортсмены, стереотипы, турниры, тренеры, СМИ, федерации, международный опыт, женщины-каратисты.

Актуальность исследования. Роль женщин в спорте, особенно в карате, является важным показателем социального и культурного развития общества. Карате требует физической подготовки, психологической устойчивости и уверенности в себе. В Армении участие женщин в карате растет, но остается ограниченным из-за стереотипов, нехватки ресурсов и организационных проблем. Вовлечение женщин важно не только для здоровья, но и для развития равенства и самовыражения.

Цель исследования. Изучить вовлеченность женщин в карате в Армении, выявить проблемы, сравнить с международным опытом и предложить решения для равноправного участия и конкурентных условий.

Методы и организация исследования. Сбор научных и практических источников, сравнительный и содержательный анализ, формулирование выводов. Использованы: анализ литературы, сопоставление данных по Армении и другим странам, изучение опыта международных организаций, ситуационный анализ по статистике.

Анализ результатов исследования. Анализируя представленный материал, можно утверждать, что повышение уровня вовлеченности женщин в каратэ возможно только при комплексном подходе, включающем государственную стратегию, совершенствование спортивного образования, международное сотрудничество, повышение уровня общественной осведомленности и, в особенности, обеспечение равных возможностей для женщин в спортивной сфере и за ее пределами.

Краткие выводы. Представленный анализ вовлеченности женщин в каратэ как в Армении, так и в ведущих странах мира, представляет возможность сделать следующие выводы и рекомендации:

- Создание специальных программ для женщин и девушек
- Финансовая и материально-техническая поддержка
- Подготовка и переподготовка тренерского состава
 - Повышение осведомленности общественности, сотрудничество с международными организациями
- Непрерывность исследований и четкое представление данных

Таким образом, роль и участие женщин важны не только для спортивных результатов, но и как вклад в развитие здорового, равноправного и справедливого общества

Տեղեկություններ հեղինակների մասին

Աննա Վոլոդյայի Պողոսյան՝ մ.գ.թ., ֆիզիկական դաստիարակության տեսության, մեթոդիկայի և ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի ամբիոնի դոցենտ, Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի պետական ինստիտուտ, Երևան, Հայաստան, E.mail: anna.poghosyan@sportedu.am
Նատալյա Հենրիկի Համբարձումյան՝ մանկավարժ, մագիստր, E.mail: natalia.hambarzumyan.2020@sportedu.am

Information about the authors

Anna Volodya Poghosyan, PhD, Associate Professor of the Chair of Theory, Methodology and Adaptive Physical Culture and sport, Armenian State Institute of Physical Culture and Sport, Yerevan, Armenia, Email: anna.poghosyan@sportedu.am
Natalya Henrik Hambarzumyan, Master of Pedagogy, Email: natalia.hambarzumyan.2020@sportedu.am

Հոդվածն ընդունվել է 11.10.2025–ին:
Ուղարկվել է գրախոսման՝ 12.10.2025–ին:
Գրախոս՝ մ.գ.դ., պրոֆեսոր Ֆ. Ղազարյան